

Η υπέρβαση του εθνικισμού (Σεβ. Μητροπολίτης Ναυπάκτου Ιερόθεος)

Categories : [ΘΕΟΛΟΓΙΑ](#)

Date : Μαΐου 20, 2019

Ο εθνικισμός συνιστά μια διαίρεση, που καταστρατηγεί την ενότητα των ανθρώπων, ακριβώς γιατί προτάσσεται ο φυλετισμός σε βάρος της ενότητας του ανθρωπίνου γένους.

Όμως πρέπει να παρατηρηθεί κάτι που δυστυχώς ξεφεύγει από την προσοχή εκείνων που αναφέρονται στον κίνδυνο του εθνικισμού. Και αυτό είναι ότι ο εθνικισμός, το να κλείνεται κανείς στο χώρο και το χρόνο, να περικλείεται στα φυλετικά όρια, είναι στην πραγματικότητα μια **φυσική κατάσταση στην αφύσικη μεταπτωτική ζωή.**

Ο Θεός δεν έπλασε τους ανθρώπους για να είναι άρχοντες και αρχόμενοι, κύριοι και δούλοι. Στην αρχή της δημιουργίας, ο άνθρωπος δεν ήταν χωρισμένος σε φυλές και εθνότητες, ούτε υπήρχε μεταξύ τους ανταγωνισμός. Όλα αυτά είναι **καρποί και αποτελέσματα της πτώσεως του ανθρώπου, της εξόδου από τον Παράδεισο, της απωλείας της θεοκοινωνίας.**

Στο βιβλίο της Γενέσως μετά τον κατακλυσμό του Νώε, αναφέρεται ότι οι άνθρωποι ομιλούσαν μία κοινή γλώσσα. «*Και ην πάσα η γη χείλος εν, και φωνή μία πάσι*» (Γεν. ια', 1). Όταν όμως κατασκεύαζαν τον πύργο της Βαβέλ, που ήταν δείγμα αλαζονείας, τότε ο Θεός δημιούργησε σύγχυση στις γλώσσες και τους διασκόρπισε σε όλο το πρόσωπο της γης. Γράφεται στην Αγία Γραφή: «*Και είπε Κύριος, ιδού γένος εν και χείλος εν πάντων, και τούτο ήρξανται ποιήσαι, και νυν ουκ εκλείψει απ' αυτών πάντα, όσα αν επιθώνται ποιείν, δεύτε και καταβάντες συγγέωμεν αυτών εκεί την γλώσσαν, ίνα μη ακούσωσιν έκαστος την φωνήν του πλησίον. Και διέσπειρεν αυτούς Κύριος εκείθεν επί πρόσωπον πάσης της γης...*» (Γεν. ια', 6-8).

Φαίνεται στο χωρίο αυτό ότι **η διαίρεση των γλωσσών, η σύγχυση μεταξύ των ανθρώπων, η διαίρεσή τους, ήταν αποτέλεσμα της αμαρτίας του ανθρώπου.** Ο Θεός τελικά συνεχώρησε και ευλόγησε αυτήν την απομάκρυνση, αποβλέποντας στο γενικότερο συμφέρον, αφού ήδη είχε προηγηθεί μια άλλη καταστροφή διά του κατακλυσμού.

Η εκ νέου ενότητα μεταξύ των ανθρώπων επιτεύχθηκε με την ενανθρώπιση του Χριστού, το Σταυρό, το θάνατο, την ανάστασή Του και την έλευση του Παρακλήτου. Η Εκκλησία είναι ο νέος παράδεισος, μέσα

στην οποία ο άνθρωπος αποκτά πραγματική κοινωνία με το Θεό και τους ανθρώπους. Καίτοι παραμένει η ιδιαιτερότητα της γλώσσας και της πατρίδας, που δεν καταργούνται, εν τούτοις υπερβαίνονται με την απόκτηση μιας άλλης γλώσσας, της νοεράς καρδιακής προσευχής, που είναι αποτέλεσμα της λήψεως του Αγίου Πνεύματος.

Δεν είναι άσχετο το γεγονός ότι στην εκκλησιαστική λατρεία γίνεται ένας συσχετισμός μεταξύ της Βαβέλ και της Πεντηκοστής. Χαρακτηριστικό είναι το κοντάκιο της εορτής: «*ότε καταβάς τας γλώσσας συνέχεε, διεμέριζεν έθνη ο Ύψιστος, ότε του πυρός τας γλώσσας διένειμεν, εις ενότητα πάντας εκάλεσε, και συμφώνως δοξάζομεν το Πανάγιον Πνεύμα*». Στο τροπάριο αυτό φαίνεται ότι **ο Θεός διεμέρισε τα έθνη και τις γλώσσες, αλλά τελικά διά του Αγίου Πνεύματος και διά της διανομής της κοινής γλώσσας του πυρός οι άνθρωποι απέκτησαν ενότητα μεταξύ τους**. Έτσι, παρά το χωρισμό και τη διαφοροποίηση των γλωσσών, εν τούτοις υπάρχει μία κοινή γλώσσα. Και αν ερμηνεύσουμε την Πεντηκοστή μέσα από την πατερική διδασκαλία, μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι αυτό σημαίνει ότι **όσοι φθάνουν στη βίωση της Πεντηκοστής, στη θεωρία του Θεού, αποκτούν και ενότητα μεταξύ τους**.

Αυτό δείχνει ότι ο φυλετισμός, το κλείσιμο στα στενά όρια του εθνοφυλετισμού, που βεβαίως γίνεται σε βάρος της ενότητας του ανθρωπίνου γένους, είναι φυσική ζωή μέσα στην παρά φύση κατάσταση του ανθρώπου. **Η υπέρβαση του εθνοφυλετισμού γίνεται μόνο με τη μέθεξη της ενοποιού δυνάμεως του Παναγίου Πνεύματος**. Αυτό μπορούμε να το δούμε αναλυτικότερα σε τρία σημεία, που θα ήθελα να θίξω στα επόμενα, και τα οποία βεβαίως είναι επέκταση των όσων είπαμε προηγουμένως.

Το πρώτο σημείο είναι ότι ο άνθρωπος μετά την πτώση, όπως λέγει η Αγία Γραφή, φόρεσε τους δερμάτινους χιτώνες. Οι άγιοι Πατέρες ερμηνεύοντας τι είναι αυτοί οι δερμάτινοι χιτώνες, δίνουν και αλληγορική σημασία, ότι δηλαδή είναι **η φθορά και η θνητότητα**. Λόγω της φθοράς και της θνητότητας, αναπτύσσονται στον άνθρωπο διάφορα πάθη, το κυριότερο των οποίων είναι **η φιλαυτία**. Ο άνθρωπος στη μεταπτωτική ζωή αισθάνεται ανασφάλεια, φόβο και αγωνία, λόγω του θανάτου. Η ιδιοτέλεια, η ιδιοκτησία, η κατοχή και αύξηση πολλών υλικών αγαθών, η φιλοδοξία είναι συνάρτηση αυτής της καταστάσεως. **Ο άνθρωπος κλείνεται ερμητικά μέσα στα κτιστά περιοριστικά όρια, μέσα στη φυλακή του εγώ**. Είναι φυσικό, λοιπόν, στην παρά φύση ζωή, να αισθάνεται ασφαλής μέσα στη γλώσσα και τη φυλή του, την οποία βλέπει σαν προέκταση του εαυτού του και της οικογενείας του. Δεν μπορεί να αγαπήσει τους άλλους περισσότερο από τον εαυτό του, δεν μπορεί να προσφερθεί στην κοινωνία θυσιάζοντας την οικογένειά του, δεν μπορεί να υπερβεί το φυλετισμό.

Το δεύτερο σημείο είναι ότι αυτή η υπέρβαση του φυλετισμού επιτυγχάνεται διά του Αγίου Πνεύματος, που ενεργεί μέσα στο χώρο της Εκκλησίας.

Ο Θεός καλεί όλα τα έθνη να δεχθούν την Αποκάλυψη, που δόθηκε διά του Χριστού στους ανθρώπους. **Με τα μυστήρια της εκκλησίας ο άνθρωπος εισάγεται και ζει σε μια οικογένεια, που είναι υπεράνω της ατομικής του οικογένειας και αυτής της ίδιας του της πατρίδος. Χωρίς να καταργούνται οι οικογενειακές και εθνικές σχέσεις, αποκτά μια άλλη ευρύτερη οικογένεια. Με το βάπτισμα ο άνθρωπος υπερβαίνει τον ατομισμό του και τις ατομικιστικές επιλογές.**

Ένας σύγχρονος μοναχός του Αγίου όρους λέγει ότι ο άνθρωπος **εισαγόμενος μέσα στην Εκκλησία**, ακόμη δε και ο μοναχός που αρνείται να κάνει δική του οικογένεια, **εισέρχεται μέσα στη μεγάλη οικογένεια του Αδάμ, δηλαδή κάνει οικογένεια και πατρίδα του όλο τον κόσμο**. Γι' αυτό και το Άγιο Βάπτισμα λέγεται αναγέννηση, αφού η κολυμβήθρα είναι η πνευματική μήτρα της Εκκλησίας. [...]

Το τρίτο σημείο είναι ότι οι Χριστιανοί δεν περιορίζονται από το χώρο και το χρόνο, αλλά τα μεταμορφώνουν και τα αγιάζουν με τη χάρη του Θεού. Έχει παρατηρηθεί¹ ότι δεν νοείται χρόνος χωρίς το χώρο, ούτε χώρος χωρίς το χρόνο.

Όμως πολλές φορές φαίνεται να υπάρχει μια αντιπαλότητα μεταξύ του χώρου και του χρόνου. Ο αρχαίος προχριστιανικός και ελληνικός κόσμος διακρινόταν για την εξουσία του χώρου. Αυτό σημαίνει ότι βρισκόταν στην κυριαρχία του θανάτου.

Από την άλλη όμως πλευρά το έργο της θείας οικονομίας «δημιουργεί μια καινούρια προοπτική, που παραμερίζει την κυριαρχία του χώρου και αναβαθμίζει τον χρόνο»². Ο Θεός καλεί τον Αβραάμ να εξέλθει από τη γη του και τη συγγενειά του και να παραδοθεί ολοκληρωτικά σ' Αυτόν, έως ότου του φανερώσει που πρέπει να μείνει.

Έτσι ο Αβραάμ εγκαταλείπει το χώρο και αφήνεται στην Πρόνοια του Θεού, δηλαδή παραδίδεται στο Θεό για να του δείξει τη νέα γη κατά τη διάρκεια του χρόνου.

Μέσα στην εκκλησία τόσο ο χρόνος όσο και ο χώρος έχουν διαφορετικό χαρακτήρα, εξαγιάζονται από τη χάρη του Θεού. Μέσα στο συγκεκριμένο χώρο και χρόνο μπορούμε να ζήσουμε το αιώνιο, τη Βασιλεία του Θεού.

Για να καταλάβουμε αυτή τη διαφορετική ενέργεια του χώρου και του χρόνου πρέπει να πούμε ότι **ο χώρος χωρίζει τους ανθρώπους, ενώ ο χρόνος τους ενώνει.**

Δηλαδή δύο αγαπημένοι άνθρωποι μπορεί να ζουν σε διαφορετικούς χώρους, σε διαφορετικά σημεία της γης, σε διαφορετικές πατρίδες, αλλά να ζουν ενωμένοι στον ίδιο χρόνο, δηλαδή στην ίδια χρονική στιγμή είναι ενωμένοι με την ανάμνηση και τη νοσταλγία. Καίτοι ακόμη τους χωρίζει ο χρόνος είναι δυνατόν να αισθάνονται, έστω και μια περιορισμένη κοινωνία με το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον.

Βέβαια και αυτή η ενότητα είναι περιοριστική, γιατί ακόμη επικρατεί ο θάνατος.

«Η ενοποιός ιδιότητα του χρόνου μπορεί να καταξιωθεί, μόνο όταν συνδυαστεί με τη νίκη εναντίον του θανάτου»³. **Μόνον μέσα στην Εκκλησία νικάται ο θάνατος, αφού η Εκκλησία είναι κοινωνία ζώντων και κεκοιμημένων, αγγέλων και ανθρώπων**, ουρανίων και επιγείων.

Όταν ο άνθρωπος περιορίζεται στον ασφυκτικό κλοιό του χώρου και δεν προχωρεί στο χρόνο και προπαντός, όταν δεν υπερνικά με τη Χάρη του Θεού το χώρο και το χρόνο, τότε είναι εθνικιστής και φυσικά ειδωλολάτρης.

Παρατηρεί σχετικά ο καθηγητής Γεώργιος Μαντζαρίδης: «Ο χώρος χωρίζει τους ανθρώπους. Και τα επιμέρους στοιχεία, με τα οποία συνδέονται οι άνθρωποι σε κάθε συγκεκριμένη περιοχή, τους ξεχωρίζουν από τους ανθρώπους άλλων περιοχών. Τα εθνικά στοιχεία, όταν απολυτοποιούνται, μεταμορφώνονται σε είδωλα. Έτσι ο εθνισμός (ως εθνικισμός) συμπίπτει με την ειδωλολατρία. Και επειδή ο εθνισμός περιορίζεται πάντοτε στο χώρο, είναι πολυθεϊστικός»⁴.

Αυτό σημαίνει ότι ο χώρος χωρίζει τους ανθρώπους, ενώ ο χρόνος τους ενώνει. Επειδή όμως και πάλι υπάρχει ο θάνατος, γι' αυτό **μόνο με τη νίκη εναντίον του θανάτου υπάρχει πραγματική κοινωνία και ενότητα, υπέρβαση του χώρου και του χρόνου.**

Αυτή είναι μια εκκλησιαστική πρακτική. Στην προς Διόγνητον επιστολή, ένα κείμενο του Β' αιώνας παρουσιάζεται εκφραστικότερα αυτή η εν Χριστώ ζωή, που είναι υπέρβαση κάθε εθνικισμού και κάθε ιδιαιτερότητας. Λέγεται ότι οι Χριστιανοί «*πατρίδας οικούσιν ιδίας, αλλ' ως πάροικοι, μετέχουσιν πάντων ως πολίται, και πανθ' υπομένουσιν ως ξένοι, πάσα ξένη πατρίς έστιν αυτών, και πάσα πατρίς ξένη... Εν σαρκί τυγχάνουσιν, αλλ' ου κατά σάρκαν ζώσιν. Επί γης διατρίβουσιν, αλλ' εν ουρανώ πολιτεύονται*»⁵.

Χωρίς να καταργηθεί η πατρίδα, υπερβαίνεται με την κατά Χριστόν ξενιτεία. Η βίωση των εσχάτων αίρει κάθε περιοριστικότητα. Οι Χριστιανοί έχουν μια συγκεκριμένη πατρίδα, αλλά δεν κολλάνε σε αυτήν, αφού αισθάνονται ως ξένοι. Ταυτόχρονα βιώνουν όλη την οικουμένη ως

πατρίδα. Όλη η γη είναι δική τους.

1. Βλ. Γεωργίου Μαντζαρίδη: Χρόνος και άνθρωπος, εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη, σελ. 31 και εξής.
2. Ενθ. Ανωτ. Σελ. 32-33
3. Ενθ. Ανωτ. Σελ. 38.
4. Ενθ. Ανωτ. Σελ. 38.
5. Πανάγ. Χρήστου, Πατερικόν εγχειρίδιο, τόμ. Α', Θεσσαλονίκη 1966, σελ. 107.

(Από το βιβλίο "Γέννημα και θρέμμα Ρωμηοί")

(Πηγή ψηφ. κειμένου: orp.gr)